Sfântul Teodor Studitul (759-826)

Cuvânt la Naşterea Sfântului Prooroc şi Înaintemergător Ioan Botezătorul

Traducere din limba elină de Maria Goiană,
diortosită de Octavian Gordon

I. De s-ar asemăna cuvântul nostru privighetorii cu felurite şi plăcute glasuri la vreme de primăvară, poate ar izbuti măcar puţin să slăvească glasul cel mare, născut astăzi, al adevărului. Dar, de vreme ce este prea slab şi fără dulceaţă, cum va cânta slava Proorocilor? Cum va lăuda cinstea cea aleasă a Apostolilor? Cum va slăvi lauda cea nemaiauzită a Mucenicilor? Iar eu trebuie să iau seama că, în privinţa altor sfinţi, un alt om a adus laudă celuilalt, fiecare după măsura înălţimii sale. Pe cel pe care îl lăudăm acum însă l-a slăvit Însuşi Hristos Dumnezeu, Cel Ce este Adevărul, căci zice: „Nu s-a ridicat unul mai mare decât Ioan Botezătorul între cei născuţi din femei” (Matei XI, 11). De vreme ce i s-a adus o asemenea laudă de neîntrecut de către Cuvântul Cel Preaînalt, oare are cât de puţin nevoie de neînsemnatul nostru cuvânt, o, râvnitorilor ascultători? Nicidecum! Dar, îndeplinindu-ne datoria de robi, şi împlinind ceea ce ni s-a rânduit de către Părintele nostru, şi, ca şi cum am fi sfinţiţi şi numai prin pomenirea Înaintemergătorului, vom cuteza [să vorbim].

2. Aşadar, să sărbătorim ziua, să prăznuim cele ale naşterii, nu numai cei din vecinătate, ci tot ţinutul dimprejurul Iordanului celui înţelegător. Să vedem taina cea nemaiauzită, să vedem ceea ce se săvârşeşte astăzi dincolo de înţelegere, să cercetăm cele ale lui Zaharia, să mărturisim cele ale Elisabetei. Căci nu s-a născut din părinţi neînsemnaţi Înaintemergătorul, ci din Părinţi preaaleşi şi slăviţi, ca şi întru aceasta să se arate măreţia lui. Tatăl său era ca un alt Aaron, atât prin cărunteţe, cât şi prin vrednicie, purtând veşmintele preoţeşti, adică *pieptarul, efodul, cămaşa până la pământ, tunica cu ciucuri, chidarul şi cingătoarea* (Ieşirea XXVIII, 4), cele împodobite cu aur, cu pietre scumpe, cu smarald şi cu in, şi astfel intra în Sfânta Sfintelor pentru slujirea preoţească de fiecare zi. Iar maica sa era deopotrivă în slavă cu Sarra sau, mai degrabă, mai presus de slava aceleia, ca una care era înrudită cu Maica Domnului. Căci, după cum i s-a vestit, îl naşte, deşi mai înainte era stearpă, nu pe Isaac, care a fost numit rob al lui Dumnezeu, ci

pe Ioan, cel care s-a numit prieten adevărat al Domnului. O, pântece sterp care a dat naștere unui astfel de prunc! O, țarină fără de rod, care a odrăslit un asemenea spic! De aceea, nu trebuie să șovăim a grăi către aceasta din nou, într-un fel, cuvintele lui Isaia, celui cu glas mare: „Veselește-te, cea stearpă, care nu naști, dă glas și strigă, ceea ce nu cunoști durerile nașterii" (Isaia LIV, 1), căci ai odrăslit din pântece pustiu crinul fecioriei, trandafirul cel cu duhovnicească mireasmă, pajiștea folositoarei înfrânări, făclia care strălucește cu lumină ca de zi [și vestește] arătarea lui Hristos, pe Ioan, cel numit de Dumnezeu ostaș al Împăratului ceresc, preabun purtător al Bisericii, al Miresei lui Hristos, [către Mirele ei], cel ce a mărturisit fără tăcere adevărul, pe Ioan, propovăduitorul cel cu glas puternic al pocăinței, Îngerul în trup al Domnului, cel ce L-a arătat pe Mielul Care ia asupra Sa păcatul lumii. Și nu aș putea cuprinde vredniciile lui, chiar de l-aș numi în și mai multe chipuri. Căci multe nume are acesta și multe vrednicii, fiindu-i încredințată cea mai mare slujire între toți unșii Domnului.

3. Se cinstește, într-adevăr, și nașterea strămoșului Isaac, pe care luându-l Sarra în pântece și născându-l la bătrânețe, a grăit: „Cine îi va vesti lui Avraam că Sarra hrănește prunc la sânul ei?" (Facere XXI, 7). Pentru acesta face Avraam ospăț mare în ziua înțărcării lui. Iarăși, se cinstește și [nașterea lui] Samson, care i s-a născut lui Manoe, după cum se vestise acestuia, venind pe lume tot din maică stearpă. „Acesta, zice, nu va bea vin și sicheră și nu va mânca nimic necurat" (Judecători XIII, 14); și el va pune început mântuirii lui Israel din mâna celor de alt neam. Iar pe lângă aceștia, ca să las la o parte cele ale altora, se cinstește și [nașterea lui] Samuel, cel cu darul înainte-vederii, pe care l-a născut mult-lăudata Ana bărbatului ei, Elcana, hărăzindu-l încă din pântece lui Dumnezeu. Dar aceștia nicidecum nu au atins măreția lui Ioan, iubiților, căci [au viețuit] fie înainte de a se da legea cea scrisă, fie după aceasta. Ioan însă, fiul preotului Zaharia și al Elisabetei celei vrednice de minunare, floare care a răsărit înainte de venirea lui Hristos, s-a arătat între lege și har. Căci a strălucit mai înainte luceafărul cel înțelegător, văzând răsăritul Soarelui dreptății. Alergat-a mai înainte ostașul, arătând venirea Împăratului tuturor. Venit-a prietenul Mirelui, descoperind puterea Acestuia. Aceia, după o oarecare vreme de la naștere, au proorocit sau au împlinit alte fapte, acesta însă, încă din pântecele maicii sale s-a umplut de Duhul Sfânt și s-a arătat făcător de minuni.

4. Mi se pare, așadar, potrivit, să înfățișez măreția Înaintemergătorului ca într-o icoană. Precum deci un împărat care pornește din palatul său cu alaiul împărătesc are înaintea lui lictori și purtători de sceptru, apoi consuli, proconsuli și căpetenii de oști, iar în urmă pe cel care are cea mai înaltă dregătorie, după care de îndată, fără a mai fi cineva între ei, se arată împăratul, strălucind în aur și pietre nestemate, tot astfel socot că se întâmplă și cu adevăratul și singurul Împărat a toate, Hristos, Dumnezeul nostru. Căci, urmând El să vină în lume prin Întruparea Sa, înaintea Lui au mers Patriarhii, precum Avraam, Isaac și Iacov, apoi Moise, văzătorul de Dumnezeu, apoi Aaron și Samuel și toată ceata Proorocilor. Iar mai pe urmă s-a arătat Ioan, după care, de îndată, Hristos Domnul, despre Care spune: „Cel Care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era" (Ioan I, 15). Și ultimul din ceată este mai mare în vrednicie, după pilda arătată. Astfel deci, după Cuvântul cel adevărat, marele Înaintemergător este cel dintâi între Prooroci, Apostoli și toți ceilalți,

Și dacă cele fără de trup și fără de formă se pot înfățișa [în icoane] cu chipul în care s-au făcut arătate, cum să nu zugrăvim în icoană ceea ce este în trup, are formă, culoare, poate fi atins și are trei mărimi, precum chipul Mântuitorului, spre a arăta vădit Întruparea Sa cea adevărată?

pe unii urmându-i, iar înaintea celorlalți venind el însuși. Dar, cercetând cuvintele Evangheliei, să ascultăm cele pe care Gavriil i le-a vestit lui Zaharia.

5. „Arătatu-i-s-a, zice, Îngerul Domnului, stând de-a dreapta altarului tămâierii. Și s-a tulburat Zaharia văzându-l și frică a căzut peste el" (Luca I, 11-12). Căci înfricoșătoare este vederea Îngerului și se arată în loc înfricoșător. „Cât de înfricoșător, zice, este locul acesta; el nu este altceva decât casa lui Dumnezeu" (Facere XXVIII, 17). Și nu este de mirare dacă, drept fiind, preotul „s-a tulburat și frică a căzut peste el", de vreme ce și Daniel, bărbat al dorirlor, văzându-l pe Înger, a rămas înmărmurit, a căzut cu fața la pământ și a rămas fără de glas, din pricina strălucirii neasemuite a înălțimii îngerești. *Arătatu-i-s-a, zice, Îngerul Domnului.* Ce ne spun despre acestea cei doar pe jumătate creștini[1], care nu voiesc zugrăvirea icoanelor? Dacă Îngerul s-a arătat unui om, poate fi, întru totul, și înfățișat [în icoane], nicidecum altfel decât s-a arătat. Și s-a arătat cu o înfățișare asemenea celor ce i s-au descoperit mai înainte și lui Moise, în Muntele Sinai, în chip de Heruvimi, în jurul altarului împăcării. Și dacă cele fără de trup și fără de formă se pot înfățișa[2] [în icoane] cu chipul în care s-au făcut arătate, cum să nu zugrăvim în icoană ceea ce este în trup, are formă, culoare, poate fi atins și are trei mărimi[3], precum chipul Mântuitorului, spre a arăta vădit Întruparea Sa cea adevărată? Și să nu socotească cei fără de minte că prin aceasta noi înfățișăm [în icoane] și Dumnezeirea, Care nu poate fi descrisă sau cuprinsă cu mintea, nu are așezare, nici formă, nici loc, nici număr[4], nici mărime, nici nimic altceva din cele ale înfățișării, pentru că este nesfârșită și necuprinsă. Iar apoi, dacă – simplu – înfățișăm chipul unui om, nu înfățișăm nicidecum în același timp sufletul acestuia, care este nematerialnic și fără formă, ci dăm fiecărui lucru, după cum este potrivit, ceea ce este al lui: celor care nu se pot înfățișa – lipsa înfățișării, iar celor care se pot înfățișa – înfățișarea [în icoane], după cum ne îndeamnă rostul adevărului. Dar acum trebuie să ne întoarcem la cuvântul care ne stă înainte.

6. „Și a zis către el Îngerul: Nu te teme, Zaharia, pentru că rugăciunea ta a fost ascultată" (Luca I, 13). De îndată i-a potolit teama prin această

1 Iconoclaștii.

2 Gr. περιγράφω: termen specific problemei icoanelor, desemnează însușirea unui obiect sau a unei persoane de a fi mărginite în spațiu, timp etc., și, prin urmare, posibilitatea ca acestea să fie reprezentate grafic.

3 Dimensiuni.

4 În sensul că Dumnezeirea este Una (n. Octavian Gordon).

vestire, pentru că vederea unui Înger, după ce pricinuiește frică, îndepărtează temerea, însă năvălirile dracilor, dimpotrivă. „Nu te teme, zice, Zaharia, pentru că rugăciunea ta a fost ascultată și Elisabeta, femeia ta, îți va naște un fiu" (Luca I, 13). O, hotărâre mult dorită dăruită de Dumnezeu! O, făgăduință vestită de Înger, pentru care s-au adus multe rugăciuni! A dobândit ceea ce râvnise, a primit ceea ce a cerut cu stăruință, a găsit ceea ce căuta: cei ce nu puteau naște prunci s-au înnoit și au dobândit bună roadă, nu după fire, ci prin împlinirea rugăciunii. Căci nenașterea de prunci nu era pedeapsă a unui blestem – departe de aceasta! –, ci arătare a unei mari Taine. Căci, aducând Zaharia rugăciuni stăruitoare către Dumnezeu ca să se dezlege nerodnicia, socot că a fost degrabă auzit, dar nu se plinise încă vremea, încă nu se sfârșiseră zilele arătării. Atunci să nădăjduiești, Zaharia, [că vei primi] naștere de fii, când va veni așteptarea neamurilor. Atunci să înceteze nerodnicia, când va sosi nădejdea tuturor marginilor pământului. Iar dacă a venit vremea, primește ce ai dorit, după cum ți-a vestit mai înainte Gavriil. Înnoiește-te ca vulturul întru tinerețe. Cunoaște, zice, pe soția ta. „Pentru că rugăciunea ta a fost ascultată și Elisabeta, femeia ta, îți va naște un fiu, și îi vei pune numele Ioan" (Luca I, 13). I-a vestit că și numele pe care i-l va pune vine, prin însuși izvorul său[5], de sus.

> ...dacă înfățișăm chipul unui om, nu înfățișăm nicidecum în același timp sufletul acestuia, care este nematerialnic și fără formă, ci dăm fiecărui lucru, după cum este potrivit, ceea ce este al lui: celor care nu se pot înfățișa – lipsa înfățișării, iar celor care se pot înfățișa – înfățișarea... după cum ne îndeamnă rostul adevărului.

7. „Și a zis Zaharia către Înger (căci vorbește cu el cu îndrăzneală, ca și cu un împreună-slujitor): După ce voi cunoaște aceasta? Căci eu sunt bătrân, iar femeia mea, înaintată în zilele ei" (Luca I, 18). În chip obișnuit și prin tâlcuirile Părinților, aceasta ni se lămurește ca o învinuire de necredință cu privire la preot.

Iar cuvântarea de față, nesupunându-se [acestei judecăți] și mergând mai departe cu cercetarea, spune că lui Zaharia i s-a întâmplat același lucru ca și marelui Toma. Căci nu pare întemeiat ca, fiind Prooroc și învățat întru cele dumnezeiești, să nu știe că Dumnezeu poate și să înnoiască firea, și să întinerească bătrânețea, și să arate o cale celor neputincioși, după cum a făcut cu Avraam și Sarra, cu femeia sunamită (cf. IV Regi IV, 8-37), și alte multe și felurite minuni. Ci, de vreme ce veștile neașteptate privitoare la dorințe mari și minunate obișnuiesc să tulbure cumva sufletul, socot că nu înclinat spre necredință, ci râvnind după împlinirea [celor vestite] și cuprins de îndată de bucurie, strigă și zice: „După ce voi cunoaște aceasta?" Nu mă amăgi, nicidecum nu mă înșela, dă-mi un semn, dăruiește-mi

5 Sfântul Teodor Studitul se referă aici la etimologie: Ioan, „Iohanan" în limba ebraică, se tâlcuiește „Dumnezeu S-a milostivit" (n. Octavian Gordon).

un zălog. [Și aceasta o cerea] după cum în vechime Dumnezeu [i-a dat] lui Avraam tăierea-împrejur, ca semn că va fi părinte al multor popoare și că din coapsele lui se vor naște împărați (cf. Facere XVII), și după cum, mai înainte de aceasta, i-a arătat lui Noe ca semn că nu va mai aduce potop asupra pământului arcul cel din nor; pe lângă aceștia, și lui Moise i-a dat toiagul prefăcut în șarpe și iute preschimbat la loc, ca egiptenii să creadă că i S-a arătat lui Cel Ce este.

8. „Și răspunzând, zice, îngerul i-a spus: Iată, vei fi mut și nu vei putea să vorbești, pentru că nu ai crezut – trebuie adăugat, chiar dacă nu se spune, că nu a crezut în chip simplu și fără cercetare – în cuvintele mele, care se vor împlini la vremea lor" (Luca I, 19-20). A primit, așadar, Zaharia semn pe potriva faptei, tăcerea glasului care se pierde, în locul glasului celui viu și adevărat care avea să se nască dintr-însul. Și, împreunându-și buzele, Îl slăvește cu neauzite cuvinte pe Cel Care îi dăruiește fiu. „Și ieșind, zice, nu putea să vorbească. Și ei au înțeles că a văzut vedenie în templu; și el le făcea semne și a rămas mut" (Luca I, 22), pe de-o parte, ca să nu i se pună întrebări, nefiind îngăduit să se audă cele ale vedeniei, și, pe de altă parte, ca, fiind îndepărtat de la cele ale simțurilor și adunând cu totul în sine cele văzute, să nu grăiască vorbe deșarte. Și nimic nu este atât de însemnat ca faptul că tatăl Proorocului arată și întru aceasta lucrarea proorociei: aceasta este, deopotrivă, și încetarea Legii vechi, spre vestirea cea întru har, prin nașterea lui Ioan. Așadar, lăsând deoparte cele ce s-au petrecut între timp, ca pe unele ce nici nu se potrivesc zilei, nici nu sunt ușor de atins pentru puterea noastră, să ne întoarcem la cele care ne zoresc.

Cel Care este mai presus de toate și Care rămâne în sânurile părintești împreună cu Sfântul Duh, nicicum știut de slujitorii Săi cei de foc, intrând ca într-un alt cer în pântecele Pururea-Fecioarei Maria, mi S-a arătat mie și m-a învățat aceste lucruri preamari și tainice. Eu sunt, așadar, cel care vestește despre Prunc... Eu mă nasc din maică stearpă, pentru că are să se arate naștere din Fecioară.

9. „Și când a auzit, zice, Elisabeta închinarea Mariei, a săltat pruncul de bucurie în pântecele ei" (Luca I, 41). O, Ioane, prunc fericit, care vegheaza necontenit! Cum poate cel din pântece să fie și în lume? Cum poate cel încă nedesăvârșit să se arate întru plinătate? Cum cel fără cugetare se arată preaînțelept? Cum cel ce nu poate cuvânta se arată dulce-grăitor? Spune-ne, spune! Fiind purtat în încăperea întunecoasă a pântecelui maicii tale, neavând încă putința de a vedea, neauzind încă sunetele de larmă, neglăsuind încă, neputând încă să umbli sau să râzi, cum vezi, cum auzi, cum grăiești cele dumnezeiești, cum salți de bucurie, cum te veselești? Răspunde-ne, preaminunatule, răspunde-ne! Mare, zice, este Taina împlinită și mai presus de înțelegerea omenească este această faptă. Înnoiesc, cu dreptate, firea, pentru Cel Care are să aducă înnoire mai pre-

sus de fire. Deși sunt încă prunc în pântecele maicii mele, văd, pentru că Soarele dreptății, purtat în pântece, Se arată vederii mele; aud, pentru că înțeleg că mă voi naște ca glas al Cuvântului Celui Mare. Strig, pentru că mi se face cunoscută Întruparea Fiului Celui Unul-Născut al Tatălui. Salt, pentru că pe Făcătorul a toate Îl văd luând chip omenesc. Mă veselesc, cugetând că Răscumpărătorul lumii se întrupează. Vă arăt, zice, începutul venirii lui Dumnezeu în lume și al Întrupării Sale. Alerg înaintea sălășluirii Lui [între noi] și încep să vă mărturisesc [despre Dânsul]. Luați psaltirea, ca să grăiesc împreună cu David, și timpanul, luați psaltirea cea dulce dimpreună cu alăuta, după cuvântul Prooroculuiui.

10. Așadar, Sfinte Ioane, te-ai ridicat mai presus de cele pământești? Te-ai îndreptat spre cele cerești? Te-ai suit mai presus de cetele făpturilor îngerești cele întâi-zidite? Cum deci, neluând firea acestora, ai dobândit rânduiala și vrednicia lor, iar ceea ce lor le era ascuns și neștiut din veac, tu, ca aflându-te imediat după Dumnezeu, ai purtat mai departe și ne-ai vestit nouă acestea, pe când încă nici nu te născuseși?

Nu am străbătut văzduhul, zice, nu am umblat pe nori, nu m-am suit mai presus de Puterile cele de foc și netrupești. Nimeni să nu bănuiască aceasta; ci Cel Care este mai presus de toate și Care rămâne în sânurile părintești împreună cu Sfântul Duh, nicicum știut de slujitorii Săi cei de foc, intrând ca într-un alt cer în pântecele Pururea-Fecioarei Maria, mi S-a arătat mie și m-a învățat aceste lucruri preamari și tainice. Eu sunt, așadar, cel care vestește despre Prunc, căci, după cuvântul marelui Isaia, „Prunc S-a născut nouă, și Fiu S-a dat nouă" (Isaia IX, 5), Dumnezeu Cel mai înainte de veci. Eu mă nasc din maică stearpă, pentru că are să se arate naștere din Fecioară. O, faptă măreață și mai presus de fire! O, necrezută minune! Ce fel de lucruri ne binevestește astăzi pruncul nenăscut! Cât de mari înțelesuri dumnezeiești ne vestește mai înainte nașterea Elisabetei! Să salte toată suflarea de sub cer, să dănțuiască Biserica, pregătindu-se de sărbătoare[6], prăznuind cele din pridvorul Nașterii lui Hristos, și să se umple toate de bucurie, primind pe vestitorul venirii Împăratului tuturor.

11. Ci, o, fericite Ioane, mai mare între Proorocii cei mari, întâiule între Apostoli, Mare Mucenic preaales între Mucenici, de-Dumnezeu-rânduitul ocrotitor al pustiei, prietenul iubit al preafrumosului Mire, sfeșnicul pregătit pentru Lumina cea negrăită, vestitorul credincios al Mielului neprihănit, ascultătorul preabun al glasului părintesc, cel ce ai fost rânduit Botezător al lui Hristos, cel ce ai mustrat cu îndrăzneală desfrânarea lui Irod, cel ce le-ai vestit viața celor din iad, trâmbița care Îl arată pe Dumnezeu lumii, răsună și acum pentru noi din cer cu preasfintele tale rugăciuni și fii binevoitor către poporul care te laudă și către preamica ta turmă[7], împreună cu alesul meu Părinte; și iartă-mi mie, sărmanului, îndrăzneala, [primind-o] nu ca pe un dar, ci ca pe o datorie adusă ție de un rob nevrednic, ca plată cuvenită și cu dor. [Lui Hristos] fie-I slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Atotputernicul Părinte și cu Preasfântul Duh, acum și pururea, și în vecii vecilor. Amin.

6 Literal: „înainte de praznic". Adjectivul προεόρτιος descrie, în acest context, Sărbătoarea Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul ca o pregătire pentru praznicul Nașterii Domnului (cf. G.W.H. Lampe, *A Greek Patristic Lexicon*, Oxford University Press, Oxford, 1961, s.v. προεόρτιος).

7 Mănăstirea Studion a fost închinată Sfântului Ioan Botezătorul. (n. Octavian Gordon.)